

‘Wel de lasten maar niet de lusten’

Door MARTIN STEENBEEKE

Mogelijke windturbines (rood omcirkeld) langs de snelweg A1/A35, aan de rand van het landgoed. Op de voorgrond Delden. (animatie ROM3d)

Torenhoge windturbines die aan de randen van het landgoed het aanzicht bepalen. En zonneparken die het omliggende landschap aantasten. Het is een schrikbeeld maar tevens realistisch. “Dit is een vorm van cultuurbarbarij.”

Rentmeester Egbert Jaap Mooiweer prikt met zijn vingers op de kaart van het landgoed. “Hier, hier, daar en daar.” Als hij alles bij elkaar optelt, komt hij wel op zes á zeven locaties aan de randen van het landgoed die als potentiële locatie voor de opwekking van duurzame energie zijn aangewezen. In de omgeving van Delden betreft het plekken langs de snelwegen A1/A35, maar ook bij Brecklenkamp, Nettelhorst en Dieren kunnen molens en/of zonnepanelen komen. “Er wordt hagelslag over het buitengebied gestrooid”, zegt Mooiweer. Zijn angst sluit aan bij die van landschapsarchitect Benno Strootman die in het Twickelblad (winter 2019) sprak over een dreigende ‘confetti van windmolens en zonnepanelen’.

Zoekgebieden

De dreiging is vergroot en actueel door de Regionale Energiestrategie. In opdracht van het kabinet formuleren provincies, waterschappen en gemeenten plannen om op grote schaal duurzame energie op te wekken. Om de doelen te halen, zijn grote windturbines en zonneparken noodzakelijk maar in een dichtgebouwde regio als Twente zijn geschikte plekken lastig te vinden. Gebieden met een hoge landschappelijke waarde zijn

uitgesloten en niet overal is de capaciteit van het elektriciteitsnetwerk groot genoeg om de opgewekte stroom toe te voegen. De speurtocht heeft geleid tot aangewezen ‘zoekgebieden’, percelen grond waar windturbines en zonneparken mogelijk zouden moeten zijn. Hengelo denkt aan locaties langs de snelweg bij het industrieterrein Twentekanaal-Zuid en bij knooppunt Buren, vlakbij het retentiegebied Woolde. Borne ziet het snelwegknooppunt Azelo als een mogelijk geschikte locatie voor een windturbine. Het zijn locaties die grenzen aan, of overlappen met, grond van Twickel. Hof van Twente kiest voor zonneparken.

De grondhouding van Twickel is al jarenlang dezelfde: alstublieft geen windmolens. De turbines, die een tiphoogte hebben van meer dan 200 meter, tasten het landschap aan en veroorzaken overlast voor recreanten en omwonenden. “Het grootste gevaar komt uit Hengelo”, concludeert Mooiweer. De windmolenplannen van deze gemeente passen in het recent aangepast ruimtelijke- en energiebeleid waar de gemeenteraad mee heeft ingestemd. Mooiweer heeft de gemeente gewezen op het landschappelijke belang van Twickel. Een stad met een klein buitengebied moet een buurman als Twickel koesteren, is zijn opvatting. “Twickel is eigenlijk het park Sonsbeek van Hengelo”, zegt hij, verwijzend naar het Arnhemse stadspark waar veel inwoners graag recreëren. “Het maakt geen indruk. Dan krijg je te horen dat Hengelo aan de andere kant van de stad ook nog een fraai landgoed heeft. En de plannen worden doorgezet.”

Gemeenten aan zet

De Regionale Energie-strategie (RES) is een plan waarmee dertig regio's in Nederland binnen

tien jaar de helft van hun huidige energieverbruik duurzaam moeten opwekken. Zo wil Nederland het klimaatdoel (49% minder CO2 uitstoot) halen. De regio Twente wil 1.5 TeraWattuur aan energie uit zon en wind opwekken. Hiervoor zijn grofweg zestig windturbines en 1000-1500 hectare aan zonnepanelen nodig. Ook moeten kleinere molens, zonnepanelen op daken en bio-energie bijdragen. Voor de periode 2030-2050 wacht een vergelijkbare opdracht want dan moet alle energie afkomstig zijn van duurzame bronnen.

In de RES werken provincie, gemeenten, waterschappen en netbeheerders samen. Gemeenten mogen eigen keuzes maken maar moeten inwoners erbij betrekken, zodat er draagvlak ontstaat en zij meeprofiteren van de opbrengsten. Gedeputeerde Tijs de Bree van de provincie Overijssel zegt dat gemeenten hun duurzame energieplannen met "een goed verhaal" moeten onderbouwen. In combinatie met de opwekkingsvorm moeten aspecten als maatschappelijke acceptatie, kosten en ruimtelijke gevolgen zijn afgewogen. "Als je windmolens nabij Twickel plaatst, moet je er ook eerlijk bij vertellen dat dit wat doet met het landgoed en de omgeving." De zoeklocatie wijst hij niet op voorhand af want de provincie wil dat windmolens en zonneparken zoveel mogelijk nabij infrastructuur en bedrijfsterrainen komen. "We moeten zuinig en zorgvuldig omgaan met de ruimte", vindt de Bree.

Regionale clustering van windturbines en zonneparken is mogelijk, maar dit komt pas in beeld als de provincie na 1 juli, wanneer de RES klaar is, oordeelt dat gemeentelijke plannen niet goed zijn onderbouwd. "Wellicht kunnen we dan een combinatie maken met de grootschalige aanleg van nieuw bos." De kritiek dat er onvoldoende inspraak is, deelt De Bree niet. "Corona is een beperking maar omdat veel digitaal is gegaan zie je nu wel dat andere groepen, zoals jongeren, zich meer hebben laten horen. Dat is dan weer een lichtpuntje."

Draagvlak

Gemeenten moeten de locaties in nauw overleg met de bevolking aanwijzen. Zo ontstaat er draagvlak, is de gedachte. Maar plannen die de afgelopen jaren geconcretiseerd zijn, stuiten op veel kritiek. Omwonenden zijn niet blij met geluidsoverlast en horizonvervuiling. Het leidt tot protesten, juridisch verzet en een verdeelde gemeenschap. Het particuliere plan van agrariër Kristen om pal naast de A1/A35 bij Borne, in samenwerking met energiebedrijf Pure Energie, twee windmolens te bouwen is hier een voorbeeld van. Paradoxaal gezien heeft Twickel een recht van eerste koop op deze boerderij en haar gronden. Vroeg of laat wordt het dus onderdeel van Twickel.

In en rond veel zoekgebieden van de Regionale Energiestrategie is het tot dusver overwegend stil. Dat komt, zo verklaart Mooiweer, omdat er mede door de uitbraak van het coronavirus geen goed inhoudelijk overleg met de omgeving is geweest. "Het maatschappelijk draagvlak wordt afgemeten aan georganiseerde (digitale) bijeenkomsten en infomarkten. Maar de inspraak is betrekkelijk als je het niet echt kunt hebben over aantallen, hoogtes of locaties. Veel burgers hebben denk ik niet in de gaten dat nu planologisch de fundamenten worden gelegd voor één van de grootste ruimtelijke transformaties van het landelijk gebied na de Tweede Wereldoorlog."

Teletubbie-landschap

Gegeven de situatie: aantasting van het landschap en een bevolking die nauwelijks op de hoogte is, pleit Mooiweer ervoor om een pas op de plaats te maken voordat in maart definitieve locaties worden aangewezen. De provincie moet volgens hem de regie in handen nemen en concluderen dat het beter is om de windturbines en zonneparken te clusteren. "Dat doet pijn voor de gebieden die gekozen worden maar biedt wel een schaalvoordeel en effectievere inzet van belastinggeld. Op het aanbod van de diverse gemeenten kun je altijd terugvallen maar

Windturbines net over de Duits-Nederlandse grens. (Foto: Wim Ahne)

probeer eerst een beter overkoepelend plan te maken. De optelsom van de huidige plannen leidt tot een Teletubbielandschap. Het is een daad van cultuurbarbarij in het landelijk gebied."

Winsten

Ook het verdienmodel verdient volgens Mooiweer aanpassing. Het klimaatakkoord streeft naar 50% lokaal eigenaarschap maar de winsten en subsidies vloeien nu met name in de zakken van particuliere (buitenlandse) investeerders. Zo is 79% van de grootste zonneparken in Nederland al in buitenlandse handen. "Zij hebben maar één belang: geld verdienen. De markt bekommert zich niet om lokale ruimtelijke kwaliteit of compensatie", zegt Mooiweer. Waarom dan, zo vraagt hij zich af, geen publiekprivate samenwerking? De overheden kunnen via subsidies en planologische instrumenten initiatieven toch al maken en breken. Via regionale energiebedrijven, waarin private partijen participeren maar de overheden een meerderheidsaandeel hebben, kunnen

de opbrengsten ten goede komen aan duurzame initiatieven in de regio.

Het is 'wensdenken', erkent Mooiweer. Realistisch bezien is de komst van één of meerdere windturbines pal naast het landgoed waarschijnlijk niet tegen te houden. "Dan heb je wel de lasten, maar niet de lusten." En dat plaatst hem voor een 'prisoners dilemma'. Niet voor niets vragen ontwikkelaars en overheden Twickel om zelf een duurzaam initiatief te ontwikkelen of grond beschikbaar te stellen voor zon of wind. Economisch is het met de opstalrechten 'een heel aantrekkelijk model', geeft hij aan, temeer omdat traditionele inkomsten uit landbouw, pacht en erfpacht onder druk staan.

Over de grens

Mooiweer schetst de situatie in Brecklenkamp. Net over de grens, op een perceel grond dat grenst aan dat van Twickel, zijn plannen voor 12 windturbines, waarvan 8 op het grondgebied van de adellijke familie Bentheim zu Steinfurt. "Zij hebben ingestemd omdat ze de

inkomsten goed kunnen gebruiken. De verouderde bossen leveren na de letterzetterplaag niets meer op. En in de directe omgeving zien ze al ruim 160 windmolens staan."

Rug tegen de muur

De zoektocht naar duurzame energie door overheden leidt tot een discussie die mogelijk ook de opvattingen van Twickel over duurzame energie beïnvloedt. Blijft het landgoed op haar principiële standpunt staan, of verandert het mee met de omgeving? "Onze vrije keuze is om het landschap niet aan te tasten, maar als de omgeving en politieke werkelijkheid dusdanig verandert dat wij met de rug tegen de muur komen te staan, hebben wij onderaan de streep ook gewoon een landgoed te runnen", stelt Mooiweer vast. "We zouden het bedrijfseconomisch heel goed kunnen verdedigen dat we van onze 6800 hectare bijvoorbeeld 20 hectare voor zonneparken beschikbaar stellen. Bovendien kunnen we niet alleen maar nee zeggen."